

A Városmajor százötvenéves ünnepe május 1-én.

Budapest legrégebbi közkertje, a *Városmajor*, ez évben érte meg százötvenedik életévét, amiről illik megemlékezni a Városmajor hagyományos ünnepnapján, május 1-én.

1783 november 28-án bocsátotta ki *II. József* császár és magyar király azt a rendeletét, amellyel a magyar királyi udvari kamarát Pozsonyból Budapestre helyezte át. Ez volt a döntő lépés arra, hogy Buda, később Budapest az ország fővárosa legyen. A budai Vár alkalmas is volt hivatalok elhelyezésére, Buda városa egyéb részei azonban nem bírtak fővárosias kellékekkel. Ilyeneket pedig megkívánt volna a modern gondolkozású császár, aki közkertet is kívánt adni a budaiaknak.

A legalkalmasabb volt erre az a völgy, amely a mai Széll Kálmán-tértől huzódik balra a Svábhegy, jobbról a Rózsadomb—Törökvész által szegélyeztetten. Szent Pál hárshegyi templomához jártak valamikor ezen az uton a hívők. Innen hívták ezt a völgyet *Pálvölgyének*, a rajta keresztül vágatott vad vizet pedig *Pál-pataknak*. Az egész terület tulajdonképpen árterülete volt ennek a Pál-pataknak, melyet mi inkább *Ördögárok* néven ismerünk. Ma legnagyobbbrészt már fedet csatorna ez.

Ezt a kissé mélyen fekvő völgyet, amely egyenes folytatása volt a Krisztina-városnak, választotta József császár a budai polgárok állandó parkjának és mulatóligetének helyéül, egyben rögtön elrendelte annak létesítését. Csakhamar nőtt is a pázsit, bimbóztak a virágok, rendbeszedődtek a bokrok s vidám fiatal fák máris igyekeztek lombbal szolgálni az árnyékot keresőknek. Pihenni és szórakozni jött ide a nép, amint azt a népharát császár elgondolta.

Csakhamar közkedvelt hely lett a *Stadtmárhof*, ahogy budai nyelven hívták. Volt itt mindenféle szórakozás még az előkelő világ részére is. Kedves szatirikus rajzunk van erről *Gádl György* tollából, aki „*Furkás Tamás*“ falusi hangján írta meg tapasztalatait 1804-ben, abban az időben, amikor Bécs a Napoleontól való remegés napjait élte, a mi Budánk azonban első fővárosi sikereit aratta.

— A *Stadtmárhof* — jelenti *Furkás* — a diszes világnak teljes gyönyörködtetésére szolgál. És azért tartja ott a napi és éjjeli Randevut. Némelyek igazi Paraditsomhoz hasonlítják a *Stadtmárhofot*, de nem is hójába, mert minden vasárnap török muzsikának ámitó hangja mellett ott eszik és iszik mindenki, akinek pénze van. Azonkívül mindenuntalan másféle módit láthat az ember, a szép *Dulcinnák* (deinők) ugy fickándoznak, mint az isnepek. Egy tréfás deák a minap azt mondotta, hogy ő a gróf Teleki házáat, amely noha nagy s roppant épület, mégis ki tudná mázolni, ha a festéket, amelyet a *Stadtmárhofba* járkáló személyek a képükön viselnek, egy rakásra vakarhatná. Ha az embernek tizenkét szemei volnának, mégsem láthatna eleget, mert az ott sétáló diszes világ mindenuntalan más módival vakítja meg az ember szemét. A fehér személyek most megint egy új módit találtak fel tudniillik: az ünekből kivágják az ujjokat s mezételen karral fickándoznak, némelyek pedig ünget sem viselnek, hanem gyöngé fátyol ruháskában öltöztetvén, fel s alá sétálgatnak, hogy szépen nyótt testeiknek gyönyörűségeit nyilván megmutassák. A férfiak pedig török bugyogókat viselnek, amelyek oly bővek, hogy hat láb is beférne az olyan bugyogóba...

Igy szól a régi szatirikus hangja a *Városmajorról*. De van szép lírai leírásunk is. A költő *Garai János* ugyanis az *Athenaeum* című folyóirat 1837-iki számában megírta, *milyen a május elseje a budai Városmajorban*. Elmondja, hogy Pestről, Budáról már kora hajnalban megindul a kirándulók raja. Látható köztük szabadlevegő barátok, aludtjej emésztők, kulacspártfogók, tivornyaszeretők és tánc kedvelők. Csoportosan mennek ezek hosszú lépésekkel, tetemes botokkal, szabad levegő éhes pillanatokkal, kulacsokkal, kalácsokkal s bodor füstöt eresztő pipákkal ellátva. Csak ugy feketéllik tőlük a hajóhid s azután az *Attila-utca*, amelyen át elérik a híres *Majort*.

A szabadban délután két órától kezdve késő estig kocsik lepik el a völgyet, ezeken túl pedig egy óriási emberszivárvány huzódik el, amely ezer meg ezer színeket játszva, hullámozva a zöld szőnyegen elterül. *Garai* a táblabíró világ riporterének hangján ismerteti a látottakat:

— Mi is néhányszor végigmentünk — írja — a letelepedett csoportok között, néztünk s nézettük magunkat, szép lányokat és jó szivarokat kerestünk, keringőket és vágatókat láttunk, minőkhöz képest a pesti redut terem tánca csak csigafutás! Pojácákat és szerencsejátékokat bámultunk, szóval, miután mindent megnéztünk, amit sorsunk megnézni engedett.

Látott még riporterünk bájos, kedves szerelme-seket, akikről édes biedermeier-képet kellene festeni, nem hagyván el az édesmamát, aki „a leánya homlokáról az izzó cseppeket finom rumburgi gyöles zsebbelijével aggodalmasan letörölgeti“. Beesteledvén azonban, haza kellett indulnia az egész nagy tömegnek, ami végre sem sikerült mindenkinek, mert annak, „kinek feje nehezebb vala, mint lába“, az utmenti árkok adtak szállást.

Ez azonban legkevésbé sem zavarta ama kor visszahozhatatlan csendes derűjét. A mai *Városmajor*nak ez a vurstli-jellege már megszűnt, de maga a *Városmajor* nem szűnt meg a város legősibb parkja lenni. Olyan ősi, hogy időről-időre ritkítani kell, hogy naphoz jusson. A *Városmajor* ma már szinte a város belsejében van. Déli oldalán saját sűrű utcasorai szegélyezik, északi oldalán a *Fillér-utca* teljesen kiépült környéke. (Mindkét település alaposan meg is keskenyítette a régi *Városmajort*.) Nyugaton sokáig még nyílt völgyet alkotott az egykori *Pál-árok* felsőrése, a *Pasarét*. Ma azonban már ez is csaknem teljesen beépült mosolygó része a jólevegőjű új Budapestnek.